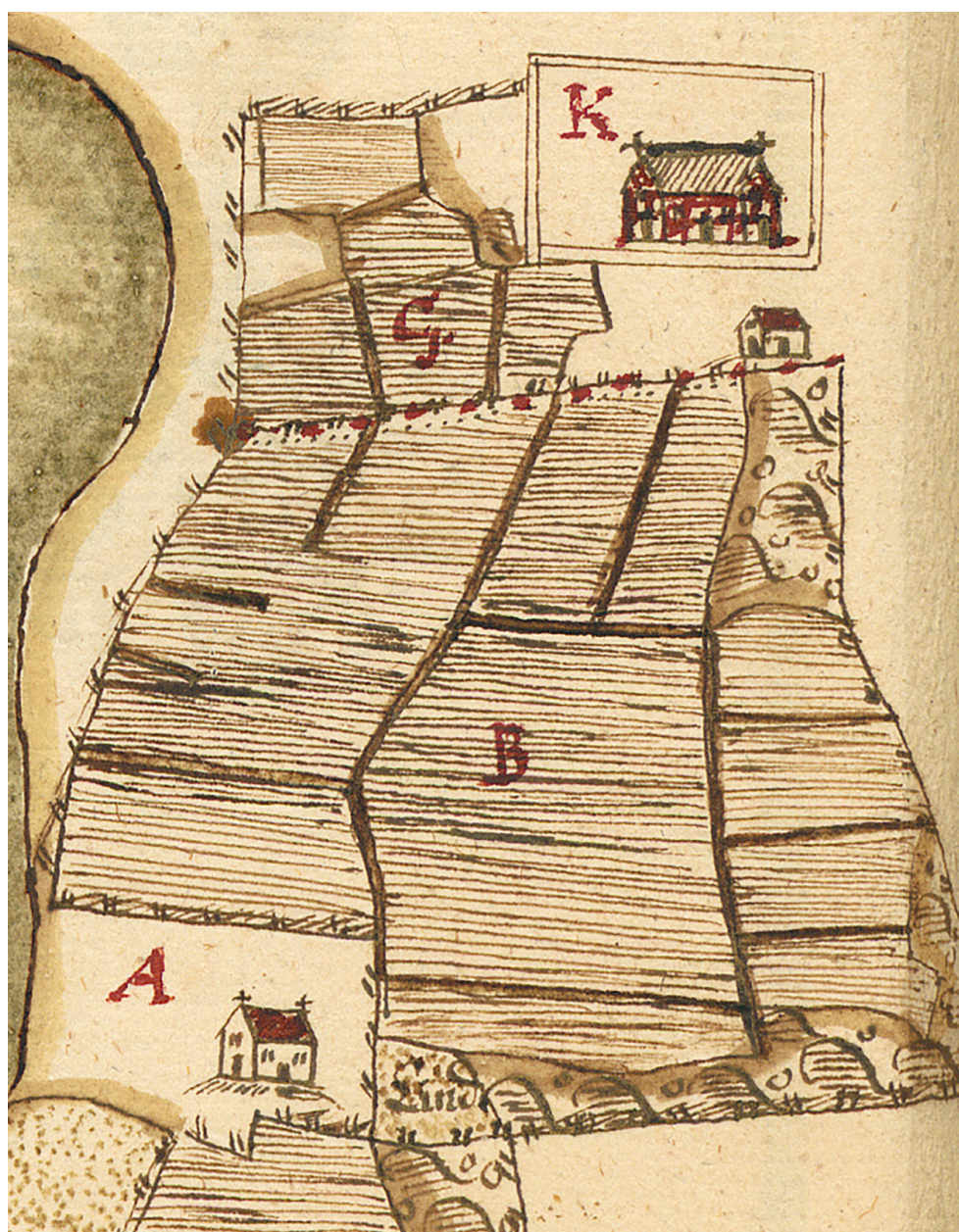

Om sambandet mellan Klockarheden och Komministergården.

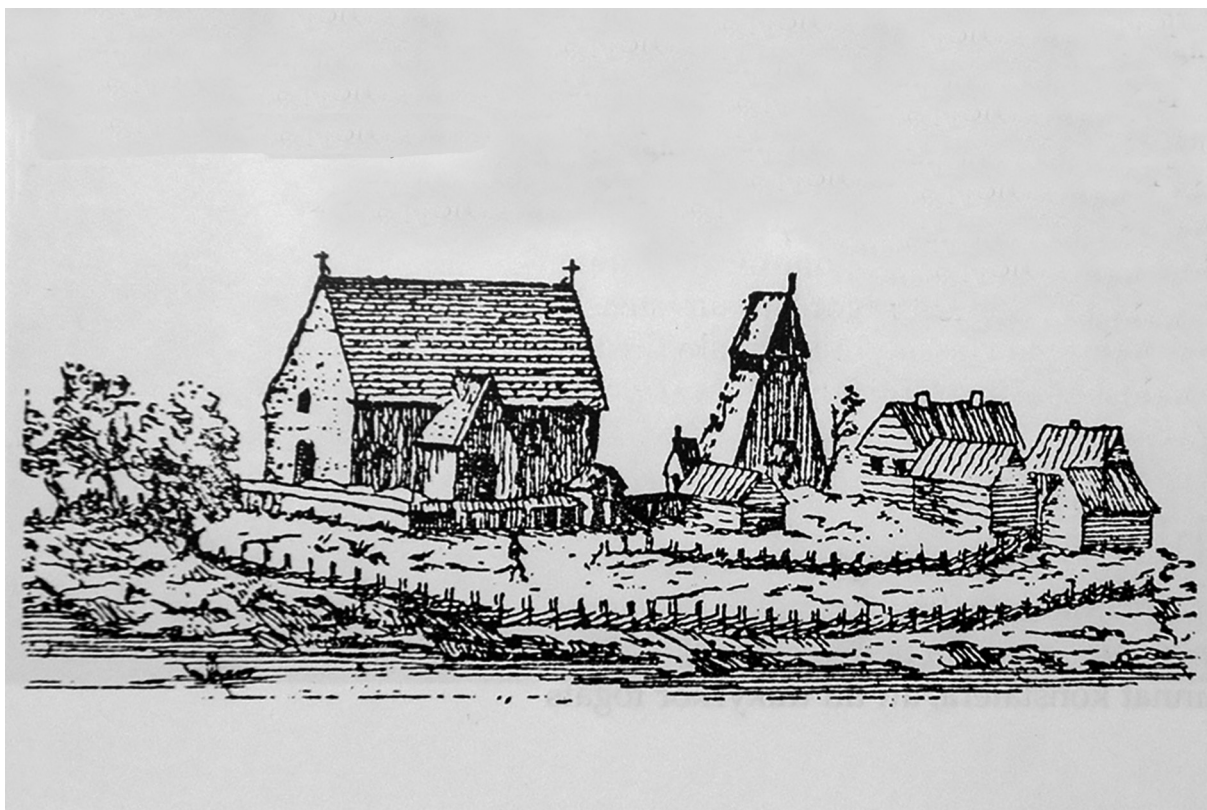
I 1596 års reglemente stadgas att klockarbostället skulle ligga nära kyrkan liksom även dess mark vars alster skulle utgöra klockarens uppehälle. Den gamla benämningen "klockarbord" åsyftade just detta, precis som "prästbord" avsåg kyrkoherdens bostad och mark att bruka för sitt uppehälle. Ordet "klockarbord" kom med tiden alltmer att ersättas av "klockarbol". Ett ord som ännu kvarlever i lantmäterisammanhang.

Nedanstående utsnitt ur Lantmäteristyrelsens karta 1652 illustrerar mycket bra dessa omständigheter. Här ser vi hur klockarens vret (G) invid kyrkan (K) är instängslad mot prästens mark (B) och onekligen belägen så nära kyrkan som möjligt. Den markerade stugan ovanför denna vret, alldeles invid kyrkan, bör vara klockarens bostad.

K = Kyrkan, G = Klockarvreten, A = Prästgården, B = Prästgårdens mark.

Men redan under samma århundrade som ovanstående karta ritades kallades "Klockarvreten" även "Kaplansvreten" (fornminnesinventeringen 1667 och skrivelser därefter ang. Odendisas-tenen). En kaplan var hjälppräst åt kyrkoherden och kan väl anses motsvara dagens benämning "komminister". Den nära kopplingen mellan klockaren och kaplanen illustreras också bra i ett dokument i Västerås Domkapitelsarkiv år 1655 där det framgår att två torpare olovligen anammat en torpplats på vad som ansågs vara kyrkans mark på Heden. Man skriver att dessa skulle bortdrivas och torpet istället användas "till Prestebordetz och klockarens besta" (vol. AI:10). Denna skrivelse är även ett vittnesbörd om hur oklara ägoförhållandena var denna tid mellan Kyrkan och Gussjö, Hassmyra, Vevde byars nyttjandehävd av heden ända bort emot Ö.Sätra.

Fläckebo kyrka i Olof Graus Västmanlandsbeskrivning utgiven 1754.

Bostället t.h. om klockstapeln avser förmodligen inte nuvarande komministergård eftersom denna inte var byggd 1754 (den blev färdig 1759). Borde istället avse klockarbostället innan dess. Det inhägnade lilla gärdet framför kyrkan symboliserar troligen Kaplansvreten (Klockarvreten).

Ett århundrade senare (1700-talet) verkar klockarens bostad invid kyrkan helt ha övergått till att vara kaplansboställe/komministerboställe och som uppgradering av detta uppfördes en större bostad i slutet av 1750-talet, dagens komministergård. Klockaren fick nu istället livnära sig på Kyrkans mark på Heden och en angränsande ängsmark (Björnängen, Hedängen). Samtidigt som beteckningen "Klockarbol" dock kvarstod för bägge platserna. Klockarens lokalisering på Heden kan ju tyckas litet opraktisk eftersom det alltså ålog honom att sköta kyrkans klockringning, vårda kyrkobyggnaden och leda psalmsång (framgent som organist efter det att man anskaffat en kyrkorgel).

Med tiden pålades klockaren ännu fler sysslor såsom att smittkoppsvaccinera, lära ungdomen att läsa och skriva mm. I den mån inte kaplanen i socknen gjorde detta. Klockarbefattning-

en övergick alltmer till att vara ett lönearbete och klockarbol istället ett arrendeboställe vars arrende till kyrkan kom att utgöra klockarens penninglön. Genom att klockaren därmed ej längre hade sin utkomst av lantbruket på Heden (Klockarheden, Klockars) kunde hans bostad återigen förläggas litet närmare kyrkan. Så har det varit för klockarna i vår socken under senare tid, dvs 1800-talets senare hälft fram till klockarbefattningarnas formella upphörande 1939. Parallellt med detta har arrendet av Klockarheden med dess otidsenliga - men kulturhistoriskt värdefulla - byggnader blivit svårhanterat. Dessutom pågick samtidigt med detta diskussioner om huruvida hembygdsföreningen skulle överta Klockarhedens byggnader och därmed få en lämplig hembygdsgård på ursprunglig grund. Problemet var bara att det under dessa år, kring 1930, även pågick en statlig utredning för att bringa klarhet i vem som hade dispositionsrätt till de gamla klockarboställena i vårt land. Och denna utredning drog ut på tiden innan Fläckebo församling sent omsider fick klart besked att den fritt kunde förfoga över Klockarheden. Men då hade tåget redan gått, beslut hade fattats 1932 att istället utforma en hembygdsgård på Granudden där den nu är belägen. Och Klockarhedens byggnader hade av bristande underhåll nu blivit i så dåligt skick att en upprustning av dem vore ett övermäktigt uppdrag. Utöver bostadsbyggnaden var det endast härbret - som också låg under tegeltak och ej under halmtak - som gick att rädda. Det flyttades sedermera år 1945 till den nyanlagda hembygdsgården på Granudden.

Nedanstående fotografier är tagna på Klockarbostället på Heden innan dess uthus rivits ned:

Härbret ("färburen") längst fram t.h.

Foto: Bror Carlsäter

Fortsättningen av härbrets bakomvarande uthuslänga åt söder. Tröskloge i timringens högerdel.

Foto: Bror Carlsäter

Översiktsvy Klockarhedsbostället.

Foto: Bror Carlsäter